

KS. ADAM KUBIŚ

**KRZYSZTOF SIWEK, „POWSTAŁ PROROK JAK OGIEN”
(SYR 48,1). DROGA ELIASZA (BIBLIJNI BOHATEROWIE
WIARY 1), WYDAWNICTWO NAUKOWE COLLEGIUM
BOBOLANUM, WARSZAWA 2020, SS. 384,
ISBN 978-83-952410-8-6**

Recenzowana książka łączy naukową lekturę tekstu biblijnego z lekturą duchową i egzystencjalną, rezultaty użycia ścisłych reguł analiz egzegetycznych z wnioskami inspirowanymi osobistym życiowym doświadczeniem autora. To udane połączenie wynika zapewne z historii życia autora, w której dzieli on czas na pracę akademika oraz duszpasterza. Ks. Krzysztof Siwek, rektor Kościoła Akademickiego św. Anny w Warszawie, jest uznanym już badaczem w środowisku polskich bibliistów. Egzegeta ten, wykładający obecnie na Akademii Katolickiej w Warszawie, opublikował studium monograficzne, będące jego rozprawą habilitacyjną: *Honor sprawiedliwego i wstyd bezbożnego w antropologicznokulturowej interpretacji Mdr 1-5* (Lingua Sacra. Monografie; Warszawa: Apostolicum 2016) oraz podręcznik do języka hebrajskiego dla poziomu podstawowego i średniozaawansowanego: *Avotenu sipperu-lanu. Biblijny język hebrajski* (Lingua Sacra; Warszawa: Verbinum 2013); opracował także ćwiczenia w podręczniku do nauki języka greckiego autorstwa Stanisława Kalinkowskiego: *Hellenisti eidenai. Język grecki. Podręcznik dla studentów teologii* (Lingua Sacra; Warszawa: Verbinum 2012). Wieloletnia praca dydaktyczna, badawcza oraz dobre przygotowanie warsztatowe zdobyte za sprawą studiów doktoranckich na UKSW w Warszawie oraz licencjackich w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie i École Biblique w Jerozolimie znalazło swój wyraz

w recenzowanej monografii poświęconej postaci proroka Eliasza. W mojej ocenie książka ta jest pracą dojrzałą. Na każdej niemal stronie obcujemy z analizą i syntezą zdradzającą kompetencje egzegetyczne autora.

Monografia podzielona jest na dwie części: „przygotowanie do lektury” oraz „lektura”. Na część pierwszą, poświęconą przygotowaniu do lektury, składają się dwa rozdziały o charakterze wprowadzającym. Ich celem jest wprowadzenie czytelnika w świat proroka Eliasza, a zatem w starożytną kulturę, w której przyszło mu żyć oraz w najwcześniejsze interpretacje literackie jego postaci. W pierwszym rozdziale omówiona została tradycja o Eliaszu, zarówno biblijna, jak i pozabiblijna. Autor dokonuje zatem szczegółowej analizy tekstów Syr 48,1-11, Ml 3,23-24; 1 Mch 5,28 oraz wspomina o możliwej aluzji do Eliasza w imieniu Elihu, które nosi jeden z bohaterów *Księgi Hioba* (33-37). Odnośnie do tradycji pozabiblijnych traktujących o Eliaszu, autor omawia „Apokalipsę Eliasza” (znaną w chrześcijańskiej wersji koptyjskiej oraz żydowskiej hebrajskiej) oraz dwie wzmianki o Eliaszu obecne w literaturze rabinicznej. Szkoda, że autor nie zaznaczył, z jakich tekstów rabinackich zaczerpnął oba cytaty. Omawiając tradycje chrześcijańskie o Eliaszu, autor omówił wprawdzie krótko nowotestamentową charakteryzację postaci proroka (s. 32-36) oraz zacytował trzech autorów wczesnochrześcijańskich – aczkolwiek w odwrotnym porządku chronologicznym: Romana Melodosa (V w.), Grzegorza z Nysy (IV w.) oraz Orygenesusa (II/III w.) (s. 36-37).

W rozdziale drugim został omówiony kontekst literacki i historyczny opowiadań o Eliaszu. Książd Siwek definiuje wprawdzie dwa istotne elementy warsztatu pisarskiego natchnionego autora narracji o Eliaszu, a mianowicie opowiadanie (narrację) jako gatunek literacki oraz historyczne podłoże opisywanej historii. Warszawski egzegeta umiejętnie osadza cykl o Eliaszu w kontekście większego dzieła deuteronomistycznego (dtr: Joz, Sdz, 1-2 Sm oraz 1-2 Krl) i jego nurtu prorockiego (dtrP). W tekstach przypisywanych tradycji prorockiej (dtrP) znajdują się opisy prorokini i „sędziny” Debory (Sdz 4), proroka i sędziego Samuela, „widzącego” Gada (1 Sm 22,5; 24,13), proroka Natana (2 Sm 7; 12; 1 Krl 1), Achiasza z Szilo (1 Krl 11,30-36), Jonasza (2 Krl 14,25), Izajasza (2 Krl 19-20), prorokini Chuldy (2 Krl 22,16-20) oraz anonimowych proroków (s. 49-61). Ks. Siwek sporo miejsca poświęca także spojrzeniu diachronicznemu na cykl opowiadań o Eliaszu, pytając o tradycje składające się na ostateczny tekst oraz na proces redakcji tychże tradycji i tekstu. Analiza diachroniczna staje się dla wnikliwego czytelnika koniecznością, gdyż w opowiadaniach o Eliaszu występuje sporo nieregularności: opuszczenia, dublety całych tematów i wydarzeń, powtórzenia słów, sprzeczności logiczne (s. 64-71). Omawiając kontekst historyczny opowiadań o Eliaszu, ks. Siwek omawia wprawdzie biblijne koncepcje historii: epicko-sakralną, laicką i religijno-teologiczną, by następnie syntetycznie opisać dzieje starożytnego Izraela według klucza narracji biblijnej dtr: (1) okres napięć między Królestwem Judzkim a Królestwem Izraela

(931-885), (2) okres współpracy między obydwoma królestwami (885-841) oraz (3) okres od upadku dynastii Omriego (841) do upadku Samarii (722). Według narracji biblijnej, Eliaz miałby działać w okresie panowania dynastii Omrydów, w IX w. przed Chr. (885-841). Książka w tej części wzbogacona jest o kolorowe zdjęcia i ryciny ilustrujące ten okres dziejów Izraela (s. 76-90).

W części drugiej monografii, podzielonej na pięć rozdziałów, autor prezentuje systematyczną lekturę tekstów dotyczących Eliasza w 1 i 2 *Księdze Królewskiej*. Podział na rozdziały odzwierciedla cztery etapy życia i misji proroka: (1) czas dojrzewania do powołania i misji (1 Krl 17,1 – 18,46); (2) czas kryzysu misji i powołania (1 Krl 19,1-18), (3) czas konfrontacji: życie dojrzałego proroka (1 Krl 19,19-21; 21,1-29; 2 Krl 1,1-18); (4) czas rodzenia: przekazanie dziedzictwa (2 Krl 2,1-12). Każdy rozdział ma tę samą precyzyjną strukturę: (1) tekst i jego przekład (uwzględniający LXX), (2) uwagi do tekstu oraz (3) komentarz. Wychodząc naprzeciw czytelnikom nie znającym języka hebrajskiego, autor prócz tekstu hebrajskiego i własnego tłumaczenia dołączył także transkrypcję. Przekład jest niejednokrotnie bardzo dosłowny. Autor podkreśla przez to znaczenie tekstu oryginalnego, który przez swoją chropowatość prowokuje do stawiania pytań i uzasadnia konieczność interpretacyjnego komentarza. Dział „Uwagi do tekstu” jest w dużej mierze analizą semantyczną wybranych terminów i wyrażeń. Nierzadko jest to także analiza gramatyczno-syntaktyczna. Te części książki przypominają zatem precyzyjny komentarz egzegetyczny. Dział trzeci, „Komentarz” to interpretacja badanej perykopy odwołująca się do struktury literackiej. Autor korzysta z całego wachlarza metod synchronicznych i diachronicznych. Wśród tych pierwszych na uwagę zasługuje wykorzystanie *Wirkungsgeschichte* (recepja tekstu, głównie w starożytności chrześcijańskiej i żydowskiej) oraz egzegezy kanonicznej.

Autor nie ogranicza się jedynie do przytaczania opinii już znanych, ale proponuje własne oryginalne interpretacje. Dla przykładu, wyjaśniając znaczenie nazwy potoku Kerit, ks. Siwek przytacza w pierw dwie opinie innych egzegetów, by na końcu przedstawić własną hipotezę: „Nazwa potoku (*kerit*) może być związana z rdzeniem hebrajskim *krh*, który oznacza „świętować”, „wyprawiać ucztę” – por. 2Krl 6,23 (McKenzie, 2019, s. 86). Zarazem nie sposób go skojarzyć z innym rdzeniem, *krt*, który oznacza „ciąć”, może więc nawiązywać do kształtu tego miejsca (Cogan, 2008, s. 426), gdzie Eliaz się znalazł (np. jakaś grota wycięta, wykuta w pobliskiej skale). My proponujemy jeszcze jedną możliwość interpretacji tej nazwy. Rdzeń *krt* występuje w związku frazeologicznym *karat berit*, który oznacza „zawierać przymierze”. Wydaje się, że ta hipoteza interpretacyjna wydaje się dość interesująca, zważywszy na kontekst narracji [którym jest wierność przymierzu z YHWH – A.K.]” (s. 118).

Recenzowana książka ks. dr. hab. Krzysztofa Siwka otwiera nową, niezwykle potrzebną na polskim rynku wydawniczym serię „Biblijni bohaterowie wiary”. Dobrze się stało, iż seria rozpoczyna się od Eliasza, największego proroka tradycji

starotestamentowej. Ta kluczowa postać przewija się przez całą biblijną historię zbawienia, a zatem żydowski i chrześcijański kanon biblijny – od czasów monarchii izraelskiej i ksiąg historycznych (1-2 Krl, 1 Mch), przez literaturę mądrościową (Syr) i prorocką (Ml), aż do Nowego Testamentu, gdzie sylwetka Eliasza towarzyszy Janowi Chrzcicielowi (Mk 9,11-13; Mt 11,11-14; 17,10-12; Łk 1,17; J 1,21.25) i samemu Jezusowi (Mk 6,15; 8,28; 9,4-5; 15,35-36; Mt 16,14; 17,3-4; 27,47.49). Książka, analizująca cykl Eliasza z 1-2 Krl, może się zatem stać dobrym wstępem do lektury tekstów nowotestamentowych poświęconych temu prorokowi.

Czytelnik otrzymuje książkę umiejętnie łączącą w sobie krytyczną analizę naukową z lekturą duchową, egzystencjalną i teologiczną. W zalewie publikacji o charakterze wyłącznie popularnym i popularnonaukowym, które nierzadko w swych psychologiczno-egzystencjalnych interpretacjach wyraźnie odbiegają od sensu tekstu biblijnego, książka ks. Siwka, ze swoim rygoryzmem metodologicznym, pokazuje fascynujący, pełen dramatyzmu świat proroka Eliasza utrwalony w tekście hebrajskim – tekście jedynie z pozoru prostym i w swej formie beznamiętnym. Korzystając ze znajomości języków biblijnych, starożytnych kultur Lewantu i warsztatu doświadczonego egzegety i duszpasterza, autor wprowadza czytelnika w bogactwo historyczne, literackie i teologiczno-duchowe ukryte w biblijnych tradycjach dotyczących proroka Eliasza.